

גליל רב רות לעיל רן כ"ה כ"ה ה"ה ב"ד ע
עלולים בידי נחמה ל"ב ע"ה
שנת השלט ע"ה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ש"ח (חשיב)

י"ג

רמב"ן א"י"ה ש"ח לך

גהרי הביאו את דברי רש"י מדברי אגדה:

ויש' כען לשאול: אם כן משה עצמו חסא בענין שנאמר (דברים א' כ"ג)
"וישב בעיני הדבר", ולמה אמר להם בענין הארץ "הטובה היא אם רעה"
אחר שנאמר לו מתחילה, שהיא טובה ורחבה?
ועוד מה עשו המרגלים? כי משה אמר להם "וראיכם את הארץ מה היא
? וזעם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב" ואמר להם בעריה
"הטובים או כמצריים" ועל כל פנים היו צריכים להשיבו על מה שזוה
אותם ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו "אמס כי עז העם והערים בצורות
גדולות" - וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם??! ואל תחשוב כי היה
פשעם באמסם "ארץ אוכלת יושביה" בלבד, כי טרם שיאמרו להם (לישראל) כן
(בבר) היה מריבה כלב עמהם. וכן כתוב (דברים א' כ"ח) "אנה אנחנו
עולים! אחינו חסרו את לבבנו לאמור: "עם גדול ורם ממנו... ונאן כתוב
(במדבר י"ד ג') "לנפול כחוב, נשינו וספנו יהיו לבז". והנה משה רבנו
(עצמו) אמר לבניהם כדברים האלה והסליג להם בחוזק העם ובמבצר עריהם
וכח הענקים יתר מאד מאד ממה שאמרו המרגלים לאבותם, כדכתיב (דברים
ט' א'): "שמע ישראל! אתה עובר היום את הירדן לבוא לרשת גוילת גדולים
ועצומים ממך, ערים גדולות ובצורות בשמים, עם גדול ורם בני ענקים,
אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק". ואם היה משע המרגלים
וחסאם כזה, למה יניא (משה) את לב בניהם כהניא המרגלים את לב אבותם?
ועוד: מה טעם למשה רבנו בשליחות הזאת? אם הארץ טובה והעם רפה - הרי
טוב, ואם רעה או שהעם חזק - סבור הוא שיחזירם למצרים?!

אבל ישוּב הענין בזה, כי ישראל אמרו כדרך כל הנאים להלחם בארץ
נכריה, ששולחים לפנייהם אנשיה לידעה הדרך ורחב העריה ובטובת ילכו
הארץ... וסנייתם הדרכים, כענין שנאמר (שופטים א' כג'):
"הראנו נא את מבוא העיר" ושיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחילה
ומאיזה דר יהיה נח לכבוש את הארץ. וכך אמרו בפירוש (דברים א' כ"ב)
"וישיבו אותנו דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נלחם בה"
כלומר: הערים אשר נבוא אליהן תחילה ומשם נבא בכל הארץ. וזו עצה
הגונה בכל כובשי ארצות. וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר (במדבר כ"א י"ד)
"וישלח משה לרגל את יעזר" וכן ביהושע בן נון (יהושע ב') - "שנים
אנשים מרגלים". ועל כן היה טוב בעיני משה, כי הכתוב לא יספור בכל
פעויו על הנס, אבל יצוה בנלחמים לתחילץ ולהשמר ולארוך, כאשר בא הכתוב
במלחמת העי (יהשע פרק ה') שתיתה על פי ה' ובמקומות רבים.

אז נמלך משה בשכינה ונתן לו ה' ראות ואמר לו: (י"ג ב'): "שלח לך
אנשים ויתורו את ארץ כנען" וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתעצו בענין
הכבוש.
והנה משה אמר להם (י"ג י"ז): "עלו זה בנגב" וסענו: עלו זה הדרך
בנגב, שידעו את העם היושב בארץ הנגב מפאת הרוח (=סהד) אשר ישראל
שם, החזק הוא ויצטרכו בעיניהם להשתמר מאד ולהחלץ. וכן הערים אם הן
בצורות, שישגבו בהן ויצטרכו לבנות דיק וסוללות או שיצאו מצד אחר.

ואמר עוד, שידעו בארץ עצמה הטובה היא אם רעה, כי אם היא רעה,
יכבשו תחילה מן המקומות האחרים, וכי הם היו תרים הר האמורי מצד חברון
כי גם יהושע לא כבש את כלם. וזה טעם "ומה הארץ אשר הוא יושב בה",
על העם היושב בנגב.
ויתכן כי משה, בעבור שידע כי היא שמנה וטובה, שכמו שנאמר לו (סמות
ג' ה') "אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש", בעבור כן אמר להם
שיתנו לב לדעת כן, כדי שיגידו לעם וישמחו ויחליפו כח לעלות שם בשמחה,
ולכן אמר להם: "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" כדי שיראו בעיניהם כשכח
הארץ.

ומן הידוע כי אין מצרים רחוק מאד מחברון, רק כמהלך שבעה ימים,
וארץ כנען מנעת כחומה קרוב למצרים ואי אפשר שלא ידעו הדרים במצרים
ענין ארץ כנען, הטובה היא אם רעה. אבל כונתו של משה לדעת את הדרך אשר
יעלה בה תחילה כאשר פרשתי; ואמנם היו ישראל במצרים עבדים בעבודת פרך
לא ידעו ולא יבינו, על כן רצה משה שיגידו להם כל עניני הארץ לשמחם
במעלותיה.

והנראה בעיני כלשון הכתוב, כי לא נמלך משה בשכינה, אבל טעם
"שלח לך" וכן כי הסכימו לשלוח מרגלים והיה כמנהג כי ישלחו "שנים אנשים
מרגלים חרט לאמור" (יהושע ב' א') ושישלחן מקצתם (= מקצת השבטים לא
ככל השבטים); והטעם היודע עתידות צוהו שישלח איש אחד איש אחד מכל
שבט ישראל ושיהיו הנשיאים שבהם, כי חפץ ה' שיהיו שרים בענין כל
הגדולים - אולי יזכרו ויטובו אליהם. ואם אין - שתהיה הגזרה יורה
בכל העם וזה טעם (י"ג ג) "וישלח אותם משה... על פי ה'", כלם אנשים
ראשי בני ישראל המה", ושיהיו במצות ה' נשיאים וראשי בני ישראל.

והנראה אלי לפי פשט הכתוב, כי לא הזכיר ה' למטה ואלתם שאלו
לשלוח מרגלים ולא הסכמת משה עמהם, שאילו היה כן, היה הכתוב מספר
בבאן: "ויקראו בני ישראל אל משה ויאמרו: נשלחה אנשים לפנינו...
וייטב הדבר בעיני משה... ואחר"כ היה כותב: וידבר ה' אל משה: שלח
לך אנשים כאשר דברו אליך איש אחד לשבט; אבל היה הענין כן, שאלו
ישראל השליחות דייטב הדבר בעיני משה, ואח"כ בא הדבור אל משה בטאר
הדבורות ואמר לו סתם: "שלח אנשים...". וזה טעם "ויחורו את הארץ
אשר אני נותן לבני ישראל" - כי הוא מדבר בענין חדש, לא ספר לו כלל...
והיה כל זה, כי ה' חפץ למען צדקו, שתהיה השליחות במצותו, ושתהיה בכל
שבטם ובגדוליהם למען ינצלו.

וכן נראה עוד, שהם יאלו סמטה (דברים א' כ"ב): "נשלחה אנשים לפנינו
ויחפרו וגו' את הארץ" והוא חפוש בדרוכים ובענין הכבוש מלשון (איוב ל"ט
כ"ט) "מסס חפר אוכל", וזה טעם "לפנינו", שילכו הם אחריהם על דרכם
כלשון (במדבר י' ל"ג) "וארון ברית ה' נוסע לפניהם. אבל ה' צוה "ויחורו
את ארץ ענען" והוא כטעם ברורה, נבאים לקנות דבר, מלשון (דברי הימים
ב' ט') "לבד מאנשי התרים והסוחרים" וכן (יחזקאל כ') "אל הארץ אשר
חרתי לכט" וכן (במדבר י' ל"ג) "וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת
ימים לתור להם מנוחה", ועל כן צוה אותם משה לפרוט: "הטובה היא אם רעה...
השמנה היא אם רזה".... והכלל - לשמחם, כי צבי היא לכל הארצות, ויעלו
בה בחפץ גדול.

והנה נאמר כאן הענין בסתם, כי כן היה, אבל במינה תורה הזכיר להם
משה כל הדברים מחילתן להגיד להם פשעם, כי חטאו במה שבקשו ושאלו הם
עצמם.

ועל דעת רבותינו חטאו באומרים "נשלחה אנשים לפנינו", (דברים א' כ"ב)
בעבור שהם רואים את יטועת ה' אור יעשה להם תמיד, והיה להם ללכת אחרי
הענין אל אשר יהיה טמה הרוח ללכת, ומשה קבל מהם למלאות תאוותם. ויהיה
טעם (דברים א' כ"ג) "וייטב בעיני הדבר", שסבלתי דעתכם והוריתי לעשותו.
וע' צוהו שישלח איש אחד איש אחד למטה אבותיו... כענין שנאמר בשמואל
(א' פרק ח') "שמע בקול העם לכל אשר אמרו אליך, כי לא אותך מאסו, כי
אותי מאסו ממלוק עליהם". והנה האנשים האלה לא נקבו בשמות על פי ה'
כאשר היה בפקודים ובחלוק הארץ, כי מצות ה' לא תבוא בה תקלה לעושה
ושומרה, וישומת מצוה לא יודע דבר רע" (קהלת ח' ב'), רק הוא ית' צוה
למטה "איש אחד למטה אבותיו תשלחו" ושיהיה נשיאים, ומשה מדעתו ברר את
אלה ושלחם. והם נמלו לנפשם רעה.

- 1) מה ההבדל בין השקפת הרמב"ן (המוכנת בסוף דברי הרמב"ן על דעת רבותינו) ובין השקפת הרמב"ן (עד "ויתכן כי משה בעבור" בענין חטא העם בשליחות המרגלים?)
(שים לב: המדובר כאן בחסאם של כל ישראל. בחטא המרגלים עצמם דן גליון שלח תש"ו שאלות א, ג, ד, עיין שם)
- 2) לשם מה מזכיר הרמב"ן בדבריו כאן את שליחות המרגלים ליעזר ואת שליחות המרגלים ליריחו ואת מלחמת העי ומה רצה להוכיח ע"י הדוגמאות?
- 3) השוה לדברי הרמב"ן במקומנו את דבריו במקומות הבאים:
במדבר א"מ"ה ד"ה ויהיו כל פקודי בני ישראל החל מ"ויתכן שנאמרו עוד כי יהיה זה כדרך שהמלכות עושה...".
דברים כ' ה' ד"ה וצוה ופקדו שרי צבאות בראש העם.
- 4) מה ההקשר המשותפת המודגשת ברמב"ן בשלשת המקומות האלה?
לשם מה מדגיש הרמב"ן (בדבריו עד "ויתכן כי משה בעבור שידע") כי הארץ אשר צוה משה לחקרה "הטובה היא אם רעה" - ארץ הנגב היא וכן "הערים" ערי הנגב הם, מה קושיה יישב ע"י הדגשה זו?
- 5) מה ההבדל בתכלית שליחות המרגלים בדבריו הראשונים עד "על העם ה' ושב כנגב" לבין דבריו החל מן "ויתכן כי משה בעבור שידע כי היא שמנת וטובה" עד "כי יודע היה בהם"?
- 6) מה הדמיון בין דברי ה' למשה במרשתנו לבין דבריו לשמואל (פרק ח') פסוקים ז-ח) ומה רוצה הרמב"ן ליישב ע"י הבאת דוגמא זו?